

Skeptičtí versus jurodiví

Petr Sadílek

Kdo se o to někdy pokusil, ví, jak je nesnadné přispět svou troškou do mlýna. Hledání nových pravdivých výroků je tvrdá řehole. A ne každý se smí státí byt' jen pouhým řeholníkem, třeba tím posledním v řádu. Musíte se narodit s talentem pro pracovitost a přemýšlivost. Vzdát se většiny radovánek svých vrstevníků. Rozloučit se s představou materiálních požitků. Neboť jen disciplína a odříkání Vám mohou dát malou šanci na dosažení neskromného cíle. Profesionální trénink, celoživotní úsilí a ždímání možností Vašeho mozku na doraz Vám, pokud budete mít hodný kus štěstí, umožní dostat se na malou chvíli až na samou hranici lidského poznání, na to místo, kde v pravý čas můžete sdělit svou vydobytou pravdu, svou nehynoucí diferenciální rovnici, onu malou trošku, která bude za pár týdnů přikryta jinou a pak další a možná se i stane, že se ta Vaše cihlička nevydrolí a zůstane zabudována v chrámů poznání.

A jak léta běží, procházíte Karlovým náměstím pokaždé více a více shrbení, a chtěli byste si na chvíli sednout na lavičku, třeba vedle Gerty Cori a jejího manžela anebo tamhle pod tím košatým listnáčem vedle Christiana Dopplera, a říci jim: „Drahá paní kolegyně, vážený pane kolego, možná by Vás zajímalo, na co jsem nedávno přišel.“ Slova by byla veliká a zajímavá, sotva by prošla Vašimi ústy. Ale nemůžete. Nemáte co říci. Vaše ruce jsou prázdné. Nemáte v nich v ani cihlu, ani kamínek, ani zrnko písku. Nu, asi se budování chrámu obejde bez Vás.

Ne tak jurodiví. Jsou juří svým nadšením, překypují odvahou hrdiny, silou jury. Sestoupil na ně božský deus-divus. Jsou posedlí zázračným uzřením. Oni byli vybráni. Nepotřebují se namáhat. Prodírat kalkulem. Přechíst jeden nákladák plný knih. Zasvinit použitými zkumavkami nespočet kontajnerů. Propitvat se haldami krys. Jim je dáno shůry. Je nikdo nemá právo odstrkovat. Oni jsou ti praví architekti chrámu poznání. Na ně se čekalo. Nabídnou řešení. Jednoduché a snadné. „Věřte nám,“ volají. „A ustupte!“ Běží s kýblem plným ještě teplých kravinců a mrsknou je na stěnu budovy tak, aby pokryli co největší část zdí. Pak zdržují kolemjdoucí a ukazují jim chrámovou zed', která se třpytí na slunci v barvě čerstvého mokrého trusu. „Vidíte? To je moje dílo. To jsem udělal Já.“ A lidé, kteří neví, jak rozlišit pravdu od lží, a netuší, jak těžké bylo chrám postavit, uznale pokyvují hlavami a nábožně vzhlížejí k autorovi.

Je jich mnoho. Ezoterici, homeopati, astrologové, numerologové, léčitelé, psychotronici, parapsychologové, grafologové, kineziologové, akupunkturisté, proutkaři, ufologové, senzibilové. Zastánci reinkarnace, tachyonizace, magnetokineze, bioresonance, okultismu, telepatie, paranormálních jevů, elektrosmogu, čaker, patogeních zón, holotropní medicíny a spousty dalších. Někteří z nich věří tomu, co hlásají, jiní ne. Ale všichni si zařídili dobré bydlo.

Podnikání v oblasti jurodivosti dosahuje takového rozsahu, že utváří celé odvětví služeb, rostoucí sektor ekonomiky. Jurodivé veletrhy bývají obleženy návštěvníky. Každý indián se může stát guru, a strhnout stovky učení chtivých a dobře placících žáků. Leckterý našinec s akademickými tituly zde prodává svá kouzla a potutelně se usmívá při vzpomínce na tu směšnou almužnu, za kterou kdysi dřel v nějaké fabrice, či ve

státním školství. Zatímco snaha o maximalizaci zisku nutí subjekty k rozsáhlé inzerci jejich produktů a k propagaci jurodivých idejí, tak kritických reakcí mnoho nenajdeme. Pokud Vám manželka sdělí, že hodlá zainvestovat Vaši měsíční výplatu do koupě tachyonizované propisky a Vy budete mít dostatečný rozhled k tomu, abyste pojali podezření a zároveň budete i náležitě odhodlaní, abyste se jí to pokusili rozmluvit, tak opravdu nevím, kde se vyzbrojíte do rodinné rozepře. Musíte být trpěliví, sednout si k počítači a pak snad narazíte na internetové stránky nějakého nadšence, který po nocích bez nároku na odměnu vysvětluje, jak se věci opravdu mají. Pokud umíte jen česky, tak jste patrně zabrouzdali i na doménu sdružení Sisyfos. To je jediná organizace, která se pokouší systematicky informovat ty, kteří o to stojí. Po nějaké době zjistíte, že se jedná o běžné pero za pár korun. Ale Vaše jurodivá žena přesto zruinuje domácí rozpočet. Krásná celostránková reklama v prestižním časopise zaváží více než pochybný spolek ošuntělých důchodců, bývalých vědců a docentů.

Snad Vás uklidní, že jste mohli dopadnout i hůře. Poté, co se Praha naposledy vykoupala ve Vltavě, oživil se odbyt zázračných krabiček, které se zavěsí na půdu a ony Vám vysuší sklepení. (Prodává je firma Aquapol jako „magnetokinertické vysoušeče zdiva“ za 40 tisíc korun.) Jednu takovou pověsili i do Zlaté kapličky. Doufám jen, že nevěřili v nadpřirozený jev příliš dlouho a že suterén nestihl zcela proplesnivět. Dokonce i časopis Vesmír se snížil k tomu, aby za úplatu podpořil prodej tohoto zboží plnou vahou své prestiže a vědecké autority tím, že publikoval reklamu na zázrak, a dodnes odmítá uveřejnit jakoukoli z mnohých kritických reakcí, které mu rozhořčení fyzikové zasílají ve formě článků. Kolikpak asi bylo podvedených? Kolik domů se staticky narušilo, protože jejich majitelé uvěřili slovutnému měsíčníku? A to už nemluvím o tom, že si za ušetřené peníze mohli koupit něco užitečnějšího, například antigravitační podložku pod postelovou matraci, anebo dokonce (ó, jaké štěstí pro celou rodinu) čtyři tachyonizované propisky.



„Magnetokinetický vysoušeč zdiva“ firmy Aquapol

Možná se Vám zdá, anebo jste si tím zcela jisti, že Vám se to stát nemůže. Vy se napálit nenecháte. Jste přeci vzdělaní moderní informovaní lidé obklopení moudrými knihami a kultivovanými přáteli, ochotnými Vám kdykoliv poradit. Hmm. Taky jsem si to o sobě kdysi myslíval. Postupně jsem věřil v proutkaření jako desetiletý, v psychoanalýzu jako dvacetiletý, v enzymoterapii jako třicetiletý a ještě minulý měsíc jsem s výrazem starostlivého čtyřicátníka poučoval své kamarády o škodlivosti homocysteinu. Všechno jsou to báječné podvůdky na tahání peněz z kapes důvěřivých hlupáků. Podotýkám, že jsem velice podezřívavý člověk. Neváhám přečíst stovky stran textu a pečlivě vážit, která autorita je hodnověrná, a která nikoli. Přesto jsem se opakovaně mýlil. Pravděpodobně řadě bludů stále věřím, akorát je nejsem schopen ve své mysli odhalit a implicitně předpokládám, že se jedná o důvěryhodné informace a oprávněné postoje.

Problém totiž spočívá právě v oné metodě, na kterou jsem obvykle odkázán, metodě vážení autorit. To je tradiční, po celá tisíciletí používaný postup, jak rozhodnout, kdo zastává pravdivý názor, a kdo se mýlí. Vy si přinesete své knihy, které podporují Vámi zastávaná tvrzení a já zase svoje. A teď budeme vážit. Nikoli logickou čistotu výroků, anebo snad to, jestli fungují v reálném světě. My budeme vážit oproti sobě hodnověrnost autorů. Ve středověku již jen samotný fakt, že někdo byl schopen napsat knihu, značil určitou míru autority. Samozřejmě lepší bylo, když se jednalo o universitního mistra, ještě lépe církevní autoritu, biskupa či dokonce papeže. Dobrý byl i Aristoteles, stálice citačního indexu skrze celá tisíciletí. Pokud jste se

odkázali na učení světce, tak diskuse končila. Ledaže bych to přebil samotným bohem, tedy písmem svatým, biblí. Podobně v ruském impériu 20. století nejvíce vážil Vladimír Uljanov, Karl Marx a Josif Džugašvili. Od nich se potom odvozovala autorita tajemníků strany, akademiků, profesorského sboru. V oboru biologie byli vysvěceni Trofim Denisovič Lysenko, Ivan Vladimirovič Mičurin a Olga Borisovna Lepešinská. Odlesk jejich autority posloužil v budování kariéry ikoně české biologie Milanu Haškovi. Myslíte si, že ze slepice kachnu neuděláš? Tvrdí tady snad někdo, že kvěťáku nikdy nenaroste stonek z kedlubnu a kořen z mrkve? Pokud snad máte nějaké námitky, můžeme Vám rezervovat místo v zájezdu na souostroví Gulag. Takže, milí studenti, pilně se uče nové poznatky, čeká vás rigorózum.

Ani profesorské tituly, ani laureátství Nobelovy ceny, ani obydlí na Olympu nejsou patentem na pravdu. Naštěstí je zde vrcholná autorita, které se můžeme zeptat. Autorita, která nikdy nemění názory, má na Vás kdykoliv a kdekoliv čas, nikdy nezalže, vždy pravdivě odvětví. Je to příroda sama. Žijeme v nádherném světě neměnných pravd, přírodních zákonů. Nezáleží na tom, jestli je noc anebo den, jestli se stavějí kříže anebo budují zítřky, jestli jste stařec anebo dítě. Příroda není náladová: „Zeptej se a já Ti odpovím. Vždy stejně, přesně a nestranně. Ale pozor, člověče rozmilý, v mé odpovědi bude znít i hloupost Tvé otázky.“

Vím. A děkuji. Ale co se mám zeptat? To je moc těžká věc. Nejdříve musím formulovat tezi. A to nestačí, lépe množinu tezí. Potřebuji apriorní systém výroků. Z nich zformuluji pomocí přesného analytického jazyka testovatelnou hypotézu. Pak se pokorně otáži. Neprošlo sítím? Nevadí. Ať je chrám malý, ale ať je ze žuly. Seškrábejme kravince. Budme skeptičtí vůči jurodivým. Vybouřejme zdivo z vepřovice. Semkněme se okolo lapidárního světa diferenciálních rovnic, apriorních testovatelných teorií a přírodovědného pokusu.

Lidem se nechce. Hledají zkratku. Například Maynard lord Keynes studoval ekonomii pouhý rok. Žádný z jeho pamfletů nenabízí ani jeden původní výrok, který by byl zároveň testovatelný a zároveň by byl skutečně schopen projít sítím experimentu. Přesto se stal bohem. Budeme-li vážit autority, tak s jeho knihou v ruce zvítězíte před mnohými senáty. Oproti tomu Ludwig von Mises málem umřel hladu. Není snadné nakrmit z pravdy sebe a svou rodinu. A to ani jako největší prorok kapitalismu žijící v zemi s největší kapitalistickou ekonomikou. Alexandrové nechtějí slyšet Diogénovo: „Ustup mi ze slunce.“ Nenaslouchají skeptickému Misesovi, nepřejí jim jejich rejdům. Chtějí být postaveni na piedestal a do ruky uchopit mocné žezlo aktivních ekonomických zásahů. Oplátkou umějí být vděční. Stát založený na keynesiánské ekonomické doktríně může lehce pustit nějakou tu korunu. Důvěryhodná lež může být výnosná, zvláště pokud prosákne do nejvyšších společenských sfér. Pak bývá i velmi nakažlivá. Proto jurodivý Keynes našel tolik nadšených stoupců, a proto jeho epigoni obsadili profesorské stolce celého světa. Za uplynulá desetiletí proškolili milióny naivních studentů. Ti doma řekli babičce, že z nich budou učenci, a přitom nevědomky budovali svou jurodivou kariéru. Ruku na srdce, možná máte problém. Nejedete náhodou taky v jurodivém průmyslu?

Časopis Vesmír oceněný Bludným balvanem můžete přestat kupovat. Zázračné léky vyhodíte do odpadkového koše, divotvornou krabičku odstraníte z půdy a kajícně oklepete plíseň ve sklepě, antigravitační podložku výhodně prodáte na inzerát. Ale co s Vaším vzděláním, s Vaší slibně rozjetou kariérou? Co s Vaším životem? Léta jste pilně v dobré víře studovali a teď jsou z Vás lékaři-homeopaté, psychoanalytici, či ekonomové-keynesiánci. Co s ním uděláte? Sebe sama rovněž vyhodíte do nejbližší popelnice? Kdepak! Vezměte rozum do hrsti! Ještě se z toho taky můžete oklepat, a výhodně se prodat. Budete-li dostatečně ohební, tak se na jedněch z těch nádherných kůží polstrovaných dveří, co se nacházejí na nekonečných

chodbách nekonečně mocných institucí a ústavů jednoho dne zaskví cedulka s Vaším jménem: ing. Jaromír Jurodivý, Ph.D.